

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОБУТУ ЛЮДИНИ

**Слободян Юрій Юрійович,
Сохань Олександр Юрійович**

Житомирський державний університету імені Івана Франка,
м. Житомир.

Керівник проблемної групи:

Василь Купрійчук, д.держ.упр., професор, професор кафедри права
та публічного управління

Найважливішим компонентом духовного життя суспільства виступає освіта –своєрідний соціально-культурний, історичний феномен, який сприяє нагромадженню знань, умінь, і навичок, інтелектуальному розвитку людини. Освіта виступає могутньою детермінантою суспільних перетворень, адже можливості її впливу на розвиток особистості й суспільства великі.

Безперервність освіти протягом усього життя людини в сучасну постіндустріальну епоху з її стрімким науково-технологічним піднесенням, бурхливим простором знань і технологічним проривом, з прискореною глобалізацією всіх процесів стає об'єктивно зумовленим імперативом.

Значення інтелекту як стратегічного ресурсу розвитку суспільства обумовлює потребу прискореного й універсального розвитку особистості, що здійснюється, насамперед, засобами освіти, культури і виховання. З підвищенням ролі новітніх технологій у виробництві освіта є необхідною умовою та основним засобом перетворення людського потенціалу в якісний людський капітал.

Освіта, що відповідає потребам суспільства та ринку праці, відіграє потужну роль у гуманітарному розвитку, оскільки дозволяє сформувати у кожної людини здатність швидко адаптуватися до сучасних соціально-економічних реалій та забезпечувати собі належну якість життя. У гуманістичній концепції “людського капіталу” небезпідставно стверджується, що вкладення в освіту – це ключ до економічного, а отже, і соціального прогресу [1].

У глобалізованому світі освіта й наука стали визначальним фактором людського розвитку. Сьогодні вони є безальтернативним

засобом національного самоутвердження. Повноцінним учасником глобальної економіки може бути лише та країна, в якій інтелектуальні професії стали масовими, а інвестиції у розвиток людського потенціалу – вагомими і ефективними. Країни, які у свій час зробили ставку на науку і освіту, тепер стали світовими лідерами. Наприклад, стимулювання людського розвитку у країнах Південно-Східної Азії дало їм змогу здійснити прорив у сферу високих технологій. Таким шляхом ідуть Індія і Китай.

Сьогодні розвинуті країни щороку 10 – 12 % ВВП вкладають в освіту. Розвиток, інвестиційну привабливість країн Балтії, Польщі, Чехії експерти пов'язують із здатністю їх середньої і вищої школи динамічно реагувати на соціальні та економічні зміни. Прийшов час «економіки знань», у якій інтелектуальні ресурси приносять значно більший прибуток, ніж природні, а розвиток освіти постає як умова і засіб входження держави у когорту розвинених держав світу. Від якості освіти вже сьогодні значною мірою залежить місце країни і народу у міжнародному поділі праці. Тому освіта має бути найголовнішим пріоритетом державної політики.

Освіта є цілісною, відносно самостійною підсистемою життєдіяльності суспільства, самобутнім органічно цілісним і водночас внутрішньо структурованим соціальним інститутом. Складовими елементами системи освіти є:

- сукупність галузей освітянського знання; розмаїття форм людської діяльності, властивих для царини освіти як специфічної підсистеми суспільного життя;

- множина відносин, що складаються між людьми у рамках освіти як соціального інституту;

- мережа організацій, закладів та установ, притаманних освіті як відносно самостійному інституту суспільства;

- система цінностей і норм, які характерні для освітянської сфери суспільства і значною мірою визначають її сутнісні характеристики.

Освіта – один з найдавніших соціальних інститутів, викликана потребами суспільства відтворювати і передавати знання, уміння, навички, готувати нові покоління для життя, суб'єктів соціальної дії для вирішення економічних, соціальних, культурних проблем, що стоять перед людством.

У сучасному світі освіта – складне і багатоманітне суспільне явище, сфера передачі, засвоєння і перероблення знань і соціального досвіду.

Освіта є певна система навчальних і виховних закладів, що здійснюють різноманітні форми залучення їх досвідів в освоєнні багатств культури.

Освіта інтегрує різні види навчальної і виховної діяльності, їх зміст в єдину соціальну систему, орієнтує їх на соціальне замовлення, на соціальні потреби людства [2].

Серед соціальних інститутів суспільства сучасної цивілізації освіта займає одну з провідних позицій. Адже благо людини, становище культури та духовності в суспільстві, темпи економічного, науково-технічного, політичного і соціального прогресу саме і залежать від якості і рівня освіти.

Розбудова державності України, відродження й культурних здобутків у поєднанні із загальноцивілізаційними процесами розвитку ставлять проблеми освіти на вищий щабель. Вона повинна стати провідним національним пріоритетом, бо держава та нація без сучасної освітянської системи позбавлені майбутнього, нездатні до відтворення культурних цінностей, забезпечення конкурентоспроможності на світовому ринку економічних та інтелектуальних ресурсів, відновлення і збереження демократичних інститутів.

Для сучасної України освіта має стати умовою і одним з гарантів забезпечення історичного переходу нації до нового демократичного із соціально орієнтованою ринковою економікою суспільства, завдяки інтелектуальній енергії та відродженим моральним орієнтирам [3].

Крім того, міжнародний досвід свідчить, що освіта не тільки сприяє збереженню культурних цінностей та соціальним змінам, пов'язаним з втіленням науково-технологічних досягнень та оновлення знання, а й сприймається передовим людством як капітаповкладення, що принесе винагороду в майбутньому.

Соціальна функція освіти – роль, яку освіта як соціальний інститут виконує щодо потреб суспільства або окремих його сфер. В літературі зустрічаються різні підходи до визначення функцій освіти [4].

Основними функціями освіти є:

- трансляція культури, знань і навиків;
- наслідування соціального досвіду і в цілому духовна спадкоємність поколінь;
- соціалізація особистості та окремих верств населення соціалізація особистості, адаптація молоді до соціальних відносин, суспільного життя, залучення до соціально-культурних цінностей, формування установок, ціннісних орієнтацій, життєвих ідеалів, які притаманні саме цьому суспільству;
- регуляція соціально-класового балансу суспільства;
- інтеграція з наукою та виробництвом; опосередкований вплив на політичні та національні процеси тощо [2].

Якщо визначити функцію як відношення об'єктів (груп) за яким зміни одного передбачають і зміни для інших, то в узагальненому вигляді функції освіти характеризують таким чином:

- професійно-економічна функція визначає характер взаємозв'язку освіти з розвитком продуктивних сил суспільства;
- виховна функція втручається у процес гармонізації та вдосконалення людських якостей, стимулює саморефлексію – глибоке усвідомлення людиною своєї суті та особистих потенцій;
- соціальна функція містить можливості впливу на соціальну структуру, створює певні канали соціальної мобільності, рольових та статусних переміщень;
- функція соціального захисту поширює потенційні соціальні можливості людини у професійному й особистому самовизначенні, особливо за ринкових умов; гуманістична функція підкреслює ціннісні аспекти освіти;
- урбаністична функція розкриває вплив освіти на міграційні процеси (найбільше вона проявляється у діяльності вищої школи);
- демографічна функція підкреслює вагомість культурно-освітніх факторів у демографічних процесах держави (склад населення, тривалість життя, шлюбність, народжуваність тощо);
- функція історичного спадкоємництва та наслідування соціального досвіду відтворює характер відносин із зовнішнім світом та відображає різноманіття соціально-рольової структури суспільства [1].

Таке виокремлення функцій витікає з цілей і завдань, що стоять перед освітою. Аналіз функцій освіти відбиває, з одного боку, роль освіти у формуванні особистості, її всебічному розвитку, з іншого боку – виявляє взаємозв'язок освіти з різними сферами суспільної діяльності (економікою, політикою, культурою) та суспільством в цілому.

Освіта надає сталості та визначеності суспільним відносинам стосовно нагромадження та передавання знань, соціального досвіду, відтворення та розвитку культури, цілеспрямованого формування особистості, інтелектуального потенціалу суспільства.

Список використаних джерел

1. Соціальна і гуманітарна політика: підручник/ [авт.кол.: В.П.Трощинський, В.А.Скुरатівський, М.В.Кравченко та ін.]; за заг.ред.Ю.В.Ковбасюка, В.П.Трощинського. – К.: НАДУ, 2016. - 792 с.
2. Державна політика в соціогуманітарній сфері : підручник / [авт. кол.: В.А.Скुरатівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін.] ; за заг. ред. В.А.Скुरатівського, В. П. Трощинського. – К. : НАДУ, 2010. – 284 с.
3. Купрійчук В. М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія / В. М. Купрійчук. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. – 378 с.
4. Ситник П. К., Купрійчук В. М., Карлова В. В., Небожук Р. А. Принципи децентралізації державного управління у сфері культури. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 2. С. 89–94.